

Spomin in razumevanje sedanjosti – temelj za pot prihodnosti

Spomin je ena najpomembnejših sil človeka. Vendar pisati o nečem, kar je bila lepa naloga, ki sem jo opravljal z veseljem, ni lahko. Pogledi na preteklost, tudi na skupno zgodovino revije v času, ko sem jo urejal, so lahko različni. Verjetno je tako prav, a treba je priznati tudi objektivno stvarnost, ki sega onstran naših percepcij, čutenj in vrednotenj. Danes, v času poudarjenega subjektivizma, to ni enostavna naloga: svet in druge se pogosto dojema skozi oči subjektivnega čutenja in ne celovite kritične in osebne presoje.

V tem zapisu pogleda ne želim usmerjati na mnoge prispevke, ki so izšli v obdobju mojega urednikovanja revije *Tretji dan*. Ti so dostopni in govorijo sami po sebi. Zapisana beseda ima sporočilnost, ki jo bralec lahko do neke mere prepozna, vidi in morda sliši – kajti brati in poslušati še ne pomeni tudi videti in slišati bistvo komunikacije. To je odprta zadeva – in vsi smo učenci na tej poti.

Pri urejanju revije sem želel razvijati slog, ki temelji na skupnostnem pristopu, na dialogu in timskega delu. Zakaj? Že tedaj sem verjel, da duh skupnosti lahko spodbuja sinergijo ustvarjalnosti, ki je večja, kot če bi prevladovala kultura individualnega sodelovanja.

Zato v ospredju ni bil boj za izključujoče ideje in koncepte, ampak za način delovanja in mišljenja, ki je odprt drugemu, drugačnemu, ki je spodbujal kulturo srečanja, a zahteval medsebojno spoštovanje in ohranjanje temeljnega dostojanstva vseh. Uspeli smo pridobiti precej prispevkov s takimi usmeritvami, čeprav to ni bilo vedno lahko.

Menim, da smo z uredniškim odborom in sodelavci uspeli posredovati tisti del krščanske

refleksije, ki je širil obzorje in v naš prostor prinašal nove vsebine – nekateri prispevki so bili bolj poljudni, nekateri pa na visoki umetniški in akademski ravni.

Mislim tudi, da nam je dokaj dobro uspelo razvijati pristno dialoškost in se izogibati polarizaciji, kulturnemu boju. Morda je tak stil botroval tudi temu, da smo uspeli objaviti nekaj resnično globokih premislekov o krščanstvu v Sloveniji, tudi prispevka Bogdana Žorža o širši družbeni vlogi Karitasa in Andreja Capudra o evangelizaciji ali restavraciji Cerkve. Žal imam občutek, da objavi njune celovite in globoke refleksije ni sledil naslednji korak: da bi objavljano besedilo postalo vir za širšo komunikacijo. To je bil že tedaj eden izmed velikih manjkov naše družbe: pomanjkanje pripravljenosti, da bi se odprtega srca skupaj kot Cerkve spustili v proces prečiščenja krščanstva. Zato me ne preseneča, da je kasneje prišlo do dramatičnega zmanjšanja izražanja cerkvene religioznosti, zlasti obrednosti: v desetletju pred covidom se je denimo število krstov, birm, porok in nedeljnikov po notranjih podatkih Cerkve zmanjšalo za 25 % več kot 30 %. To bi nas moralo prebuditi in spodbuditi k odprtemu iskanju. Mislim, da je papež Frančišek s sinodo o sinodalnosti odprl proces, ki bi nam lahko pomagal najti odgovore, zakaj tako, in rešitve, kako naprej, a človek ima občutek, da si mnogi v Sloveniji bolj kot nekaj takega želijo ohranяти *status quo*.

Današnja kulturna, verska in družbena situacija je precej drugačna: v dveh desetletjih se je povečala moč in razširjenost kulture individualizma in pluralizma. Bolj kot tedaj je razvidno, kam lahko vodijo napetosti, ki so

bile sicer tedaj že prisotne, a niso bile izražene tako močno kot sedaj: razdeljenost in polarizacija družbe, kulturni boj, težave Cerkve, da bi na spraven način soočila razlike in nasprotja v sami sebi.

Mislim, da podobno kot v širši družbi potrebujemo novo revijo, tudi v Cerkvi še kako potrebujemo prostor, kjer bi lahko potekal artikuliran dialog, ki bi temeljil na iskanju resnice na način, ki drugega spoštuje in ceni. Prostor dialoškega srečanja in skupnega ustvarjanja, in to na način, ki je zavezan ohranjanju dostojanstva oseb, skupin in kultur.

Naj sklenem s premislekom o spominu in sedanjosti. V Auschwitzu, kraju spomina, je svarilna misel Georgea Santayana: »Ti, ki se ne morejo spominjati svoje zgodovine, so obsojeni, da jo ponovijo.« Vendar ne gre za kakršenkoli spomin: potreben je očiščen, duhovno prečiščen spomin na preteklost, sicer bolečine povzročajo travme in ne pride do odrešenega pogleda na preteklost.

Vjačeslav Ivanov o spominu pravi: »Mi postajamo to, česar se spominjamo, da smo.« Pri evharistiji ponavljamo: »To delajte v moj spomin.« Spomin je torej ustvarjalna sila oziroma ima ustvarjalni potencial.

»Spomin ljudstev. Kakor osebe imajo tudi narodi spomin. Človeštvo ima tudi svoj skupni spomin. [...] Spomin je namreč povezovalna in integracijska sila. Kakor razum pogublja, če je prepuščen svojim lastnim močem, tako spomin postaja življenjsko jedro družine in naroda. Družina brez spomina si ne zasluži imena družina. Družina, ki ne spoštuje in ne skrbi za stare starše, ki so živi spomin, je razpadla družina: družina in narod pa, ki se spominjata, sta družina in narod prihodnosti.«

Tako je v knjigi *Odprti um, verujoče srce* o spominu pisal papež Frančišek v Argentini. »Gospod se me spominja [...] [zato] mora biti naša molitev zaznamovana s spominom. [...] Spomin je milost, za katero moramo prositi.«

Veliki sociolog Pitirim Sorokin je v spomin-ski refleksiji najtežjih trenutkov svojega življenja, ko so komunistični revolucionarji dnevno

ubijali mnoge njegove sozapornike, zapisal, da so tri najbolj temeljne zadeve človekovega življenja: svoboda, ljubezen in ustvarjalnost. Vendar prava svoboda ni ločena od ljubezni in ustvarjalnosti, nasprotno. Resnična svoboda, ljubezen in ustvarjalnost so medsebojno povezane v samem bistvu. Svoboda brez ljubezni lahko postane demonska, ljubezen brez ustvarjalnosti čustvo, ki mine. Ustvarjalnost, ki ne vključuje svobode in ljubezni, hitro postane uničujoča sila, celo zlo.

* * *

Spominjati se moramo, od kod prihajamo, dobro vedeti, kje smo, in gojiti stvarno upanje za prihodnost. Dodajmo: živ spomin bolj kot *kronos* pomeni *kairos*. Branje zgodovine tako postane prostor živega spomina na globoka srečanja med Bogom in človekom ter lepote odnosov med ljudmi in odnosa do vsega stvarstva. Tak spomin je vir identitete in povezanosti ter spodbuda ustvarjalnosti. Predvsem pa nam omogoča, da naredimo korak v smeri sprave, ki jo pri nas tako potrebujemo. Sprave v družbi in tudi marsikje v Cerkvi, pa tudi v mnogih družinah in na delovnih mestih.

Novemu *Tretjemu dnevu* želim, da bi bil prostorje ustvarjanja, ki bi osebe in skupine spodbujal k takemu razvoju.